

de 'Euphronios' krater

Heerlijk om les te mogen geven op onze academie. Heel leerzaam ook!

Cursisten krijgen in hoog tempo een uitgebreid lespakket aangeboden waarin vorm- en tegenvorm, de ruimtelijke werking van licht op de vorm, kleurgebruik, handschrift, compositie, expressie en ga zo nog maar even door, worden belicht.

Soms schuift er nóg iemand aan tijdens de les om wat extra werk te doen op een pottenbakkersdraaischijf. Ik sta dan in bewondering toe te kijken hoe de klei zich vormt onder de trefzekere handen van de cursist. Je moet mij niet vragen hoe je dit voor elkaar krijgt, ik bak er letterlijk niets van!

De oude Grieken wel. Een prachtig voorbeeld is op onderstaande foto te zien: een zgn. 'krater' die vernoemd is naar haar schilder: 'Euphronios'.

Zo'n krater was bedoeld om wijn met water te mengen. Een noodzakelijk mengsel want ook toen had men dorst en wilde men diarree vermijden. Dit exemplaar met een inhoud van 45 liter werd in het oude Griekenland rond 515 voor Christus gedraaid door 'Euxitheos' en is pas in de jaren '70 van de vorige eeuw in Italië in stukjes teruggevonden en door een Zwitserse expert weer in elkaar gelijmd. Toen bleek het om een pronkstuk uit de Grieks-Hellenistische beschaving te gaan.

Vorm-en-tegenvorm!

Dit is een 'roodfigurerige' krater. De klei is roodgebakken en de schildering is in zwart uitgevoerd. Hoe simpel en hoe decoratief! Maar wat zien we nu eigenlijk?

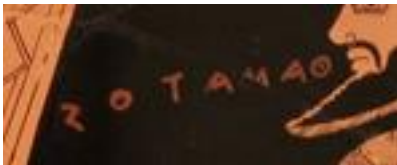
Homerus beschrijft in zijn 'Ilias' de dood van verschillende helden, waaronder ook die van Sarpedon, een strijder die vocht aan de Turkse kant. Sarpedon was een kind van Zeus en Europa en hij stierf op het slagveld tijdens de Trojaanse oorlog aan speerwonden die hem waren toegebracht door Ajax, een Griek.

Je ziet hem onder in beeld. Hij is stervende. Hij heeft immense pijn en klemt zijn kiezen op elkaar. Zijn ogen draaien weg naar boven. Hij raakt buiten bewustzijn. Een ontroerend portret van een stervende.

...Daar verschijnen Hypnos¹, de god van de slaap en Thanatos², de god van de dood. Zij worden vergezeld door Hermes³, herkenbaar aan zijn staf: de 'Caduceus'⁴.

Hermes zal hem straks begeleiden naar de 'Elysische velden', 'Les Champs d'Elysées', (niet die boulevard in Parijs natuurlijk) maar naar de 'Okeanos', de eeuwigheid en de oersoep van waaruit we allemaal zijn ontstaan. Je ziet dat Sarpedon al hele kleine vleugeltjes heeft gekregen om op reis te gaan...

Er is van alles aan de hand met deze vaas. De Grieken hebben veel geleerd van de Egyptenaren. De manier van figuratie, het van opzij weergeven van de gestalten, is zondermeer geïnspireerd op de Egyptische wijze van weergave. Toch is er sprake van meer dynamiek en een nieuwe stilering. De vleugels van Hypnos en Thanatos duiden op hun goddelijkheid, een verbeelding die later in het Christendom overgenomen zal worden in de weergave van engelen. (De Egyptenaren waren met hun animistische godenwereld de bedenkers ervan). Ook het gebruik van tekst in het beeld kenden ze van Egyptische voorstellingen. De hiërogliefen.

Maar nu staan de namen soms ineens verkeerd gespeld. 'Θανατος' (Thanatos) bijvoorbeeld is gespeld als 'σοταναθ', 'sotanaTH'. (Wij hebben geen letter die de Theta vervangt). Maar Ηυπνοος is gewoon Hypnos en Ηερμεσ Hermes.

Leagros Kalos, de naam van een zeer schone Griek (een beroemde pin-up in zijn tijd) wordt hier vermeld door Euphronios, maar dan omgekeerd geschreven: σολακ σοργαεΓ. Grappig hè? De naam Leagros Kalos komt op deze krater nog een keer voor op de achterkant. En daar is 'ie correct geschreven. Dat geeft te denken. Wat is de bedoeling hiervan, vraag je je af...

Het doet denken aan onze vroege jeugd. Toen we leerden schrijven, draaiden we ook wel eens de 'b' en de 'p' om en we schreven de 'e' wel eens als een '3' maar je kreeg op je donder van de juf als je hele woorden zo schreef. Dan leek het erop dat je 'linkshandig' was. Het Latijnse woord voor linkshandigheid is 'Sinister'. Je zou zeggen dat Euphronios de tekst bewust zo heeft aangebracht op deze krater om te illustreren dat in zijn optiek de Griekse beschaving die van de Aramese volkeren voorbij was gestreefd. Die schreven immers de verkeerde kant op. Daar kon je niks goeds van verwachten. De dood naderde, niet de schoonheid. Voelde hij zich als schilder dan ook superieur aan de pottenbakker? ...Wie weet! Maar dan had hij de achterkant van de krater wel wat interessanter mogen maken:

Een stel suffe krijgers bereidt zich lusteloos voor op de strijd...

**1 Hypnos- denk aan hypnose*

**2 Thanatos- denk aan euthanasie*

**3 Hermes- doorgeefluik, boodschappenjongen en god van de dieven, hij komt overal, ook op die plaatsen waar je hem liever niet zou willen tegenkomen. Denk aan hermetisch afgesloten ruimte*

**4 Caduceus- de staf en het attribuut van Hermes waarop twee zich om elkaar heen kronkelende slangen zitten die elke toegang verhinderen*

Philip Knipscheer 5-12-2017